

К [[008(=161.2):17.035.3]:[061.2-053.67:796]]
(477.83-22)"1925/1939""Луг"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.01.084>

«ЛУГ» У СЕЛІ СЕЛИСЬКО НА ЛЬВІВЩИНІ (ПЕРША ПОЛОВИНА ХХ ст.)

Марія ГОРБАЛЬ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9287-8336>
провідний науковий редактор,
Інститут народознавства НАН України,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: horbal.m@gmail.com

У міжвоєнний період Україна перебувала у важких соціально-економічних та політичних умовах — умовах нищення української ідентичності польською владою. Задля збереження української народності активізувався духовно-патріотичний потенціал суспільства. Через те, що виникла нагальна потреба зберегти українську народність, постало важливе завдання — виховання національно-патріотичної молоді. З ним у Галичині мало впоратися пожежно-спортивне товариство «Луг». Головною метою товариства було спортивно-патріотичне виховання молоді для майбутньої боротьби за Українську державу.

Ця тема на терезах історії є актуальною і в сьогоденні. Метою дослідження є проаналізувати — на фоні діяльності цієї організації на теренах усієї Галичини — діяльність «Лугу» одного села — Селисько Львівської області нині Пустомитівського району. Отож об'єкт дослідження — «Луг» с. Селисько, а предмет дослідження — структура та діяльність організації. Зважаючи на чіткі часові межі існування «Лугу» в Галичині, хронологічні межі дослідження якраз і охоплюють 14-річний період — з 1925 по 1939 роки.

Джерельною базою для написання нашої статті стали «Вісти з Лугу», часопис, який видавало товариство протягом 1926—1939 рр. у Львові, та відомості, записані від респондентів села Селисько на Львівщині. Методологічну основу праці становлять принципи об'єктивності та історизму.

Зважаючи на цілком вузьку тему, можна сказати, що ця тема опрацьовується вперше, в чому полягає новизна статті.

Ключові слова: Галичина, с. Селисько, «Луг», пожежно-спортивне товариство, 1925—1939 рр., «Народний дім» (Читальня), «Вісти з Лугу», духовні цінності суспільства, календарно-обрядові традиції, історія і побут народу.

Maria HORBAL

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9287-8336>

leading scientific editor,

The Institute of Ethnology of the National

Academy of Sciences of Ukraine,

15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: horbal.m@gmail.com

«ЛУГ» IN SELYSKO VILLAGE OF LVIV REGION (FIRST HALF OF XX CENTURY)

Problem statement. As a result of ZUNR (Western Ukrainian People's Republic) defeat in Polish-Ukrainian war of 1918—1919, Galizia ended up under the Second Polish Republic (Rzeczpospolita Polska). According to the resolution of the Council of representatives of the winner-states dated November 21st, 1919, Galizia was given to Poland for 25 years.

During an interwar period, Ukraine has been under extremely difficult socio-economical and political circumstances — the destruction of Ukrainian identity by Polish authorities. For the sake of maintaining of Ukrainian nation, social spiritual and patriotic potential has been activated. As a need to preserve Ukrainian ethnicity arose, a key goal has been set — to bring up a new generation of patriotic youth. This became a task of «Luh» organization. This community has been aiming at the athletic and patriotic upbringing of young people for the future wrestle for Ukrainian state.

This topic is to this day still *relevant* on the scales of history. «Luh» society in Galizia was one of the biggest legal youth firefighting and sports organizations, established in 1925 and prohibited by the Soviet regime in 1939. The goal of our research is to study — on the background of «Luh» activity in all of Galizia — «Luh's» role in one village, Selysko, in Lviv region, Pustomyty district.

Thus, the *object* of our study is «Luh» in Selysko village and the *subject matter* — the structure and functioning of «Luh» society. *The resources* our article is based on, are: «News from Luh», a newsletter that the society had been publishing during the 1926—1939 period in Lviv; records of the respondents from Selysko village, as well as materials from the archive.

Conclusions. After analyzing the functioning of «Luh» society in one village — Selysko of Lviv region, in Pustomyty district — we may conclude that «Luh» had a great potential that could guarantee, though in the conditions of the destruction of Ukrainian identity by Polish authorities, a national cultural revival of Ukrainians and their spiritual values. The goal of the society was to form the priorities and main directions of patriotic upbringing of the youth, based on national and patriotic worldview, preservation and cultivation of spiritual values of Ukrainian people and, eventually — formation of national and cultural identity.

Keywords: Galizia, Selysko village, «Luh», firefighting sports society, 1925—1939, «National house» (library and reading hall), «News from Luh», spiritual values of society, calendar ceremonials and traditions, history and life of the nation.

Вступ. Після Першої світової війни Україна перебувала у важких соціально-економічних та політичних умовах. Внаслідок поразки ЗУНР у польсько-українській війні 1918—1919 рр. Галичина потрапила під юрисдикцію Другої Речі Посполитої. За ухвалою Ради представників держав-переможниць від 21 листопада 1919 р. Галичину на 25 років було долучено до складу Польщі. Тоді відбулися в краю важливі зміни. Наприклад, закон про освіту від 31 липня 1924 р. був скерований проти українців, які, як вважалося, могли становити загрозу безпеці й цілісності Польщі. Закон передбачав перетворити школи на двомовні й надати їм державну підтримку, натомість національні школи мали утримувати громади [1, с. 488].

Такі дискримінаційні процеси стали причиною до активізації патріотичного руху українського суспільства. Задля збереження української народності постало питання виховання національно-патріотичної молоді, збереження національних традицій.

До того ж у 1924 році польська влада заборонила діяльність популярного спортивно-пожежного товариства «Січ» на теренах Галичини. Тому українські патріотичні сили почали шукати спосіб відновити товариство. Навесні 1925 р. старшина «Повітової Січі» внесла до польської адміністрації проекти статутів спортивно-пожежного товариства під трьома назвами: «Братство», «Луг» і «Січ». Львівське воєводство затвердило статут товариства «Луг». Від того часу «Повітова Січ» почала закладати осередки нового товариства — «Луг» [1, с. 488].

Головною метою спортивно-пожежного товариства «Луг» було і спортивне, і патріотичне виховання молоді для майбутньої боротьби за Українську державу. І ця тема на терезах історії є актуальною і в сьогоденні.

Товариство «Луг» в Галичині було засноване 1925 року і заборонене радянською владою в 1939 році. Отож *хронологічні межі дослідження* якраз і охоплюють той час — 14-річний період діяльності — з 1925 по 1939 роки.

Джерельною базою для написання статті стали «Вісти з Лугу», часопис, який видавало товариство протягом 1926—1939 років у Львові, та польові матеріали, записані від респондентів села Селисько Львівської області нині Пустомитівського району.

Методологічну основу праці становлять принципи об'єктивності та історизму.

Основна частина. Найперше зупинимось на загальних питаннях структури, місцезнаходження та засадничих завдань «Лугу».

В одному з друкованих видань «Лугу», «Луговому календаріку» за 1939 рік, визначена мета організації: «Багато членів Січі... лягло головами по всій Українській Землі, будуючи і обороняючи Українську Державність. Та хоч пропала Січ, не вмерла Січова Ідея. Ті, що залишилися живі з її передовиків організаторів, розуміли гаразд, що Український Народ не може жити без організації молоді, бо яка молодь, таке й майбутнє Народу, а виховати молодь, заставити її й загартувати, освідомити й навчити всього потрібного може тільки організація» [2, с. 16].

У Львові було три Лугових товариства: «Луг давний, заложений 1925 р., який повинен світити приміром для цілої Лугової організації. У Лузі II згуртоване передовсім жіноцтво. У Лузі III згуртоване по найбільшій частині студентство. Луги містяться в домівці при вул. Коперника, ч. 5, де й міститься редакція «Вісти з Лугу», органу Лугової організації» [3, с. 12]. Постійним головою «Лугу» був Роман Дашкевич.

Про **завдання, які стояли перед «Лугом»**, дізнаємось із статті А. Курдидика «Що робить Луг?». Отож тут вказано, що Луг має «...**дбати за фізичне виховання** її (молоді. — М. Г.). За вироблення сильного, гнучкого, відпорного на невгоди та хвороби тіла й за виховання її в дисципліні й єдності. Однак розвинена лише тілом людина не була б повно вартною одиницею народу; їй бракувало б ще й **духовного вироблення** (підкреслення. — М. Г.), що іноді більше має значення, як вироблення тіла. Що уявляв би собою пр. Луг, що мав би міцних та дужих членів, а ці члени були б неграмотні, несвідомі й національно сліпі?»

Першу частину своєї праці, що відноситься до фізичного вироблення, виконує Луг своєю організацією членів у чети, впорядком, руханкою, змаганнями, пописами, маршами і танцями» [4, с. 11].

Е. Жарський у статті «Легка атлетика» зазначає: «Вправи легкої атлетики знаходять не раз примінення в щоденному житті: треба перескочити якийсь рів, чи низеньку перешкоду, або треба скоро перенести до другого села вістку про небезпеку чи пожежу, чи треба вцілити когось, чи кинути якнайдалше — то все таки без жодної підготовки буде тяжче зробити нам це як тоді, коли ми систематично вправляли.

Виробляє нам волю та витривалість — ті дві основні характеристики потрібні не лише кожній одиниці, але потрібні при кожній організаційній праці» [5, с. 8]. І далі продовжує автор висвітлювати завдання Лугу: «Основою різних ділянок спорту є біги. Осяги в скоці, меті, футболі і т. д. залежать у великій мірі від вироблення наших легенів та ніг» [5, с. 9].

Лугове товариство мало декілька спортивних команд. Серед секцій виділялися: боксерська, легкоатлетична, гімнастична тощо. У 1935—1939 роках була футбольна команда, що грала в нижчих лігах львівської зони.

Періодичні спортивні заняття «Луг» проводив на площі «Сокола-Батька» (біля вул. Стрийської). Згодом товариство винайняло для своїх зльотів і вправ ділянку на перетині Вулицької вулиці (теперішня Сахарова) та вулиці Івашкевича (сучасна Княгині Ольги), де збудувало «Луговий город». Ця спортивна арена стала однією з головних у Львові.

З ініціативи та під керівництвом товариства по всій Галичині проводили спортивні свята, ставили вистави і концерти, члени товариства виступали з доповідями.

У червні 1926 року відбулося **перше Лугове свято у Львові** «Поклін Великому Учителеві». Потім таке свято відбулось у Бібрці. Журнал «Вісти з Лугу» пише:

«Загрімі Лугові сурми на Франкове свято у Львові на день 13 червня. І стало Лугове братство сотнями з далеких і близьких сіл напливати на площу. ... На клич з Великого Лугу станули карно та масово такі товариства: Рудно, Городиславичі, Скнилів, Стронятин, Чижиків, Гряда, Солонка, Ременів, Будьків, Жиравка. Менше чисельно були заступлені Т-ва Черепин, **Селиська**, Миклашів та інші (тут і далі в цитатах підкреслення автора статті. — М. Г.). До вправ стануло 520 луговиків і 309 Луговичок. Глядачів було більше як 2000 осіб.

Це перше Лугове свято в краю, уладжене в пам'ять незабутнього Сурмача Старої і Нової Січі — Івана Франка, виявило — що не зломить нас буря, не здавить вольного духа гніт» [6, с. 6—7].

«Ще є селяне в Бобреччині, які тямлять Івана Франка. Але ціле селянство знає його ... кличі «Не пора», «Який то вітер грає», «Гей, Січ іде», «Вічний революціонер» і т. д. Тому й не дивно, що ціла селянська Бобреччина віддала поклін Незабутньому Другові.

Дня 11 липня заройвся невеликий майдан перед будинком Т-ва «Просвіта» в Бібрці Луговиками. За Лугами прибула тисячна маса народу, яка після святочної академії рушила чвірками, співаючи січово-стрілецькі пісні на площу 4 км від міста, де мало відбутися властиве свято.

Вправами Луговиків розпочато свято. Під марш оркестр з Богатира виступили в одностроях Луговички першої лави з сіл Підгородища, Девятник і Ятвяг. А за нею павною, але молодецькою ходою рушила друга лава: з Гринєва, Звенигорода, Підмонастиря і Лопушної. А в третій лаві; Ходорів, Коцурів, Будьків, Львівські **Селиська** і Водники.

... За Луговиками цвітучою лентою виступили Луговички. Іде пята лава: Девятники, Ятвяги, Звенигород та Підмонастир. Шеста лава: Гринів, Ходорів, Коцурів, Будьків і Львівські **Селиська**. Ідуть вправи, а тисячна публіка захоплена, вся плеще з радості.

До всіх вправ стануло 296 Луговиків і 192 Луговичок. А над ними, як над буйними своїми дітьми, вітав Великий Дух України — Іван Франко» [7, с. 7—8].

А ось як барвисто описує журнал «Вісти з Лугу» Лугове свято у Львові за 1929 рік:

«Затрубіли сурми на збірку і коли вставав погідний ранок 16 червня, на всіх шляхах довкруги Львова замаячили зелені лугові однострої, замерехтіли вишивками чети Луговичок. Це йшли Лугові Товариства у Львові на своє свято» [8, с. 11].

Отож окрім чисто спортивних занять, необхідних для молодіжної спортивної-пожежно організації «Луг», луговички мали мати **культурно-просвітницьку програму**. Кожен осередок Лугу на звітному святі мав представити свою програму виступу:

«Кожений Луг повинен уладити що року своє Свято-попис. Звичайно називаємо це фестиним. Луговий фестин це попис Лугу, це Свято Лугу. На фестині Луг має показати як він зорганізований, як він робить вправи, свою карність і порядок... На Луговім фестині забави чи танці ідуть на послідний плян» [9, с. 1].

«Друга частина праці, для якої зокрема надається зима, тяжча і відповідальніша, проводиться в Лузі при допомозі бібліотеки, гуртків і др. ... Луг влаштовує в першу чергу голосні читання історії та географії України, яку знати — перший обов'язок кож-

ного Луговика, а також історії Лугової організації, книжок, «Вістей з Лугу», з яких Луговики вчуться Лугових прикмет. Поруч з того Луг відбуває виклади та відчити, дискусійні вечори, вечери живого слова і др. ... При кожному Лузі повинна обов'язково існувати бібліотека зібраних, відповідного змісту, книжок, й читальня, кудиб приходили Луговики прочитати собі часописи та книжку» [4, с. 11—13].

Оскільки «Луг» був спортивно-пожежним товариством, то, як подають «Вісти з Лугу» від 25 липня 1926 року, «В останніх часах свого існування «Повітова Січ» у днях 20, 21, 22 квітня уладила **пожарно-руханковий курс**, в програму якого увійшло звидження музеїв Шевченка і Собеського у Львові, дальше наука про сикавку і вправи пожарничі, вправи руханкові і т. д.».

Всього на курс прибуло 32 луговики. Бібрецький повіт представляли: с. Коцурів — Гула Володимир, с. Будьків — Сойка Стефан, с. Підмонастир — Копитко Михайло, с. **Селисько** — **Кошик Стефан**, с. Лопушна делегувало Лалака Івана (іл. 1). Курси були трьохденними. Курсантів забезпечили житлом і харчуванням. Програма була дуже насиченою, руханкових вправ вчили тов. Мамчаківна Іванна і тов. Луцький. Вправ пожарничих — тов. Дашкевич, ручний м'яч, гра в шахи — Іван Волинець.

Учасники прослухали лекції, як гасити вогонь у комині, як гасити вогонь при пожежі оборогів, стодол і скирт. Як тримати сикавку і вужі в порядку, команди при пожежі тощо.

Ввечері 22 квітня курсанти отримали свідоцтва, сфотографувались на пам'ять і роз'їхалися по домівках, «щоби на підставі науки, яку здобули на курсі, вести працю в своїх товариствах» [10].

І вже за 1929-й рік маємо такі відомості про селиський «Луг»:

«Луг гасив вогонь в Лопушні, і дістав за це з «Дністра» (банку. — М. Г.) нагороду 15 злотих. А громадський уряд за цей вогонь дістав Т.Д.У.В. два вужі (пожежні. — М. Г.)» [11].

«20 жовтня 1929 р. вибух пожар в Милятичах. Милятичі не мають Луга, та сусідні Луги, а то зі Селиськ, Черепина і Жиравки прибули до вогню, пожар зльокалізували та загасили» [12, с. 15].

«На протязі існування Лугової організації не один господар завдячує «Лугови», що його ціле майно не пішло з димом Не було ще мабуть случаю, щоби

Іл. 1. Кошик Стефан з дружиною Ганною та сином Михайлом, 1976 рік. З домашнього архіву родини Кошиків (Колтун)

як лиш трапився де пожар, а в селі чи в околиці був «Луг», цей «Луг» не поспішив до вогню та не сповнив як слід свого обов'язку» [13, с. 2].

У с. Селисько була «**Читальня**». Це народна назва. Офіційна назва — «**Народний дім**». «В якісь визначені дні на тижні вечорами сходились чоловіки і жінки, читали і книжки, і журнали. Читав хтось один, інші слухали. Сиділи допізна. В «Читальні» проводились різні концерти. А перед різдвяними святами відбувались репетиції: там ставили вертепи, з якими ходили по селу, колядували»¹.

Про те, що луговики повинні бути не те що грамотними, а інтелігентними, з власною національною позицією, наголошував чи не кожен випуск журналу «Вісти з Лугу»: «Лугове Товариство повинно старатися, щоби всі Луговики і Луговички були інтелігентними людьми. ... Хто буде читати книжки, і то всякого змісту, загальноосвітніх, цей виробить собі свій світогляд» [14, с. 11].

Можна припускати, що «Читальня» була збудована саме в 1925-му році, із заснуванням Лугу в Галичині, а отже і по селах Львівщини. Оскільки в селі для «Лугу» не було приміщення, громада вирішила таке приміщення побудувати. Для цієї потреби «Яремко Мартин (зі Стандрівки, іл. 2), власник цегольні, дав гроші і купили три сотики городу в Лазуркевича (Куваликового) Софронка Матвійовича. Весь будинок був з дерева, тільки під червоною дахівкою. Складався з двох кімнат — в одній діяв садочок, а в

¹ Записано в листопаді 2016 р. від Савчук (з дому Думанська) Ольги Іванівни, нар. 28.01.1935 р., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н.

Іл. 2. Яремко Мартин з дружиною Марією. 1930-ті рр.
З домашнього архіву родини Карабанів

Іл. 3. Діти з батьками з дитячого садочка. У 3-му ряду справа в платтячку, з коралями, стоїть 2-річна Ольга Думанська (Савчук), в 4-му ряду справа — її батько Думанський (Чорний) Іван, 1937 рік. З домашнього архіву Ольги Думанської (Савчук)

вечірній час — читальня, в іншій кімнаті, і навіть за радянських часів, — була молочарня. Коли в 1960-х будинок взагалі розвалився, дахівку віддали внукові Яремка Мартина, Яремкові Володимирі Андрійо-

вичу до Милятич)»². Ось що писав журнал «Вісти з Лугу» за 1929 рік у рубриці «Селисько, повіт Львів.» про цей «Народний дім» («Читальню»):

«У нас перед війною і по війні була Січ. Відтак за-
ложено Луга. Та спочатку Луг спав, і то добре спав. Ціла енергія села була звернена на будову «Народного дому» у Селиськах. А відтак, коли уже цей Дім вибудували, якось чи зі змучення, чи так не знати чому настало нещастя в нашому селі, що всьо спало і «Народний дім» стояв цілком порожній. Ніхто навіть не сходився. Щойно в цьому році Луг таки збудився, зроблено загальні збори, повписувалися нові члени, так що маємо нині 20 луговиків в одно-
строях і луговичок» [15].

Отож, як уже згадувалось, «Читальня» викорис-
товувалась як вечорами, так і вдень. Вечорами у «Чи-
тальні» збирались луговики, та щоденно (крім неділі) зранку і вдень діяв *дитячий садочок* (іл. 3).

До дитячого садочка на селі направлялись на ро-
боту випускники львівської учительської семінарії Чину Святого Василя Великого.

Тут слід зазначити, що до 1932 р. галицькі вчи-
телі здобували освіту в семи українсько-польських
учительських семінаріях. У 1932 р. відбулась
шкільна реформа, за якою мовою навчання вчите-
лів стала польська. З 1934 р. єдиним закладом з
українською мовою навчання була вчительська се-
мінарія, якою опікувались ченці Чину Святого Ва-
силя Великого. В цій семінарії навчались майбутні
вихователі дошкільних закладів. Тут діяли моло-
діжні гуртки, де семінаристи готувалися до відзна-
чення національних свят, вшанування визначних
історичних подій (Листопадовий чин, битва під
Крутами), а також визначних постатей: Т. Шев-
ченка, І. Франка, М. Шашкевича і т. д. Це вихо-
вувало майбутніх вчителів дошкільних закладів в
національному дусі [16, с. 29—30]. І ці свої зна-
ння вчителі дошкільних закладів передавали сво-
їм діточкам — вчили їх, відповідно, патріотичних
віршів, пісень, діти, як видно із фотографії, вби-
рались у національні строї.

² Записано 23 липня 2019 р. від Пукальської Дарії Іванів-
ни, нар. 10.06.1936 р., с. Селисько, Львівська обл., нині
Пустомитівський р-н. Проживає у м. Львові. Записано
23 липня 2019 р. від Паук Катерини, нар. 10.06.1936 р.,
с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н.
Проживає у с. Селисько.

За спогадами Ольги Савчук (з дому Думанська)³, вчителька у дитячому садочку була скерована зі Львова і квартирувала у їхній родині — в Ціммеровій (нині Куликовій) хаті. Їй, маленькій Ользі, було добре, бо вчителька і вела її в садочок, і приводила зі садочка. І жила в них, певно, до 1939-го року, до приходу на Галичину Червоної армії.

Той садочок діяв і на початку 1950-х, бо, як розповідає Подвірний Тарас⁴, його мама, Сабацило (Подвірна) Дарія, 1950-го р. н., ще до нього ходила. В них вдома збереглася низенька лавочка для дітей з того садочка, — коли «Читальня» (в 1960-х) розвалювалась, дещо з неї порозбирали сусіди.

Серед *журналів*, які читали жителі села у «Читальні», — і «*Вісти з Лугу*». Таке припущення базується на тому, що в журналі друкувалися дописи з життя Лугу з Селиськ, а отже мусив бути зворотний зв'язок. До того ж, чи не в кожному числі того журналу друкувалось таке оголошення:

«Кожний Луг мусить мати підручник для ведення праці в Т-ві. Без підручника не можна взятися членам до праці. Підручник для Січей і Лугів коштує 3.50 зл. Підручник вправ на рік 1927 — 30 сот. Разом 4 зл. Вже з поштовою оплатою. Можна набути в ред. «Вісти з Лугу».

В журналі за інший рік була вказана інша ціна, однак той самий заклик до придбання та користування методичною літературою.

Журнал «Вісти з Лугу» був офіційним друкованим органом молодіжного пожежно-спортивного товариства «Луг», а тому подавав інформацію і про діяльність організації, і інструкції щодо діяльності для регіональних осередків. Серед публікацій — статті із практичними порадами: «Гігієна сільської хати» (1931, 1932 рр.), «Від Українського Гігієнічного Товариства у Львові. Про сонце, воздух і воду»; як чистити і зберігати «сикавку» (помпу на воду для гасіння пожежі. — М. Г.), статті, де розписані і схематично подані Лугові вправи — майже у кожному випуску, статті «Чи потрібний нам спорт?», «Спорт в англійському світі», «Змагання у важкій атлетиці та бок-

сі»; подавався розділ «З життя Лугів», де селиський дописувач — частий гість; статті, де вказувалось, як поводитись в певні релігійні свята: «Граймо гагілки» (на Великдень), цілі цикли статей про роботу Лугу на різдвяні свята. Ось фрагмент однієї статті:

«Підчас свят ...Луг повинен піти колядувати, а евентуально другого чи третього дня свят уладити якесь аматорське представлення. По святах іде Новий Рік. По нашому, трохи призабутому звичаю, ходять з бажаннями Нового Року від хати до хати. Тож не зле булоби, колиби цей наш народний звичай Луг відновив.

На Щедрий Вечір ходять щедрувати. І про це треба пам'ятати. Луг мігби підготувати якусь щедрівку та піти щедрувати.

Це все така доривична Лугова робота, в якій не всі Луговики та Луговички беруть участь. Тож треба подумати про організаційну роботу та про нашу систематичну роботу в Лузі.

Місцева організація «Лугу», опираючись на «підручник для ведення праці в Т-ві», повинна «скликати загальні збори по святах [Різдвяних], зібрати нову Раду та Старшину... намітити плян своєї праці до весни» [17, с. 13—16].

Серед публікацій у журналі «Вісти з Лугу» друкувались і пісні, які луговики через журнал вивчали і співали у своїх осередках, а також «кличі» — віршовані заклички-виголоси на чотири чи більше рядочків, які виголошував-викрикував увесь луговий стрій перед початком вправ.

Хочеться зацитувати одну пісню луговиків з циклу публікацій «З пісень Луговиків» у журналі «Вісти з Лугу» на слова Уляни Кравченко «Гей, манить, зове нас Луг», яку, як згадує Ольга Пукальська⁵, виконували і в с. Селисько:

Уляна КРАВЧЕНКО

ГЕЙ МАНИТЬ, ЗОВЕ НАС ЛУГ

Гей, манить, зове нас Луг
Запашний, барвистий.
Гей, до волі рветься дух
В цей світ променистий!
Хто не ворог нам, а друг —
Стань в ряди враз з нами —
Звеселиться рідний Луг

³ Записано в листопаді 2016 р. від Савчук (з дому Думанська) Ольги Іванівни, нар. 28.01.1935 р., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н.

⁴ Записано 28 листопада 2020 р. від Подвірного Тараса Зеновійовича, 1976 р. н., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н.

⁵ Записано від Пукальської (з дому Кулик) Ольги Іванівни, 1933 р. н., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н.

Іл. 4. Лугове свято в с. Селисько, приурочене до 95-ї річниці від дня смерті Маркіяна Шашкевича, 1938 рік. Третій справа — Петрів Северин, 1915 р. н. Інші учасники не впізнані. З домашнього архіву родини Петрів (Наталі Бурбан)

Іл. 5. Лугове свято в с. Селисько, приурочене до 95-ї річниці від дня смерті Маркіяна Шашкевича, 1938 р. З домашнього архіву родини Петрів (Наталі Бурбан)

*Струнками рядами.
Хто не ворог нам, а брат —
Стань враз з нами в лави..
В нас нема брехні ні зрад,
В нас нема неслави.
Збираймося юнаки
Гей, гей, тай на Лузі.
Єднаймося, як брати,
В сердечній послузі
Гей, на волю, гей, на Луг
Сестриськи і браття,
Хай гартується наш дух,
Молоде завзяття.
Всі ви з хат, і всі з палат
Встаньмо враз у лави.
Луговик — то сонця брат,
Він стремить до слави.
Жар-огонь в нас не поник,
Зов наш — «Все для люду!».
Луговик до жертви звик,
До борні, до туду!*

*А дружина Лугова
Розвиває крила:
В наших змаганнях — краса,
З нами правда й сила!
А та правда спадкова
В нашій серці б'ється.
А та пісня голосна
І звенить, і веться [18, с. 8].*

Наступне, що робить «Луг», — це **«аматорський гурток, що влаштовує вистави і дбає за національні та Лугові свята на сцені»** (підкреслення. — М. Г.), причому він мусить тісно співпрацювати з хором, а завдання того останнього — не тільки вчити хороших пісень і влаштовувати концерти, але вивчити своїх членів і Лугових, і стрілецьких пісень, ширити українську пісню в селі...» [4, с. 11—13].

Збереглися дві фотографії із одного селиського лугового свята (іл. 4; 5). Скоріш за все свято приурочене до 95-ї річниці від дня смерті Маркіяна Шашкевича⁶ (фотографії за 1938-й рік, час смерті поета — 7 червня 1843 р., отож свято могло відбутись в червні 1938 року). На портреті, який є на обох фотографіях, нечітко, однак впізнаване зображення Шашкевича, до того ж один і той самий рушник, яким завішаний портрет. На другому плані фотографій — висаджені в ряд смереки. За свідченням покійної нині уже Ольги Савчук, це лугове свято відбувалось на поляні перед старим сільським цвинтарем, який був обсаджений смереками (навпроти садиби Червоного Ладика). Ці смереки були ще до 1960-х років, оскільки вони збереглися і в пам'яті авторки статті.

Отож перед цвинтарем робили поруччя, яке символізувало сцену, і за тим поруччям відбувалась концертна програма (фестин-попис)⁷.

Про те, яким величним було це свято і скільки було учасників, свідчить друга фотографія (іл. 5), де, окрім учасників, які є в національних строях, є і запрошені гості (лугова управа зі Львова) у парадних костюмах.

Як згадувала Ольга Савчук, серед вистав, які ставили в «Читальні» — «Кайдашева сім'я» Карпенка

⁶ Записано 8 лютого 2017 р. від Липової (з дому Подвірної) Стефанії Захарівни, 1931 р. н., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає у м. Львові.

⁷ Записано в листопаді 2016 р. від Савчук (з дому Думанської) Ольги Іванівни, нар. 28.01.1935 р., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н.

Карого, «Назар Стодоля» Тараса Шевченка. «Народу сходилось повний клуб, сиділи на лавках, на підвіконниках, в першому ряді перед сценою — сиділи на підлозі, багато людей стояло, бо не було де сісти. Пам'ятаю, як Гасі Сурмова зо сміху кричала: «Йой, йой, ни витримаю!»⁸.

Така культурно-просвітницька робота організації була настільки дієвою, активною, і разом з тим рідною та дорогою для людей села Селисько, що не викоринилась і з забороною радянською владою Лугу в 1939 році, і після страшної Другої світової війни, яка забрала життя чи не в кожній родині, і після повоєнної «партизанки», яка також була трагедією чи не для кожної сільської сім'ї. Активні, національно свідомі громадяни села повертаються до традицій Лугу. Донині в пам'яті збереглась вистава Хресної Дороги, яку ставили в тій же «Читальні». Сценарій Хресної Дороги був написаний, скоріш за все, у Львівському деканаті на той час Православної Церкви, тому що на репетицію вистави приїжджав представник з деканату, і, проглянувши, дозволив ставити на сцені⁹.

Роль Ісуса Христа грав Сабадило Дмитро. Його маленька трирічна донечка Геня, коли на сцені Ісуса Христа воїни били палицями (палиці були зроблені із цупкого картону), знаючи, кого б'ють, в розпачі кричала: «Не бийте мого тата! Не бийте мого тата!»¹⁰.

«В читальні повинен бути при Лузі й **шаховий гурток**, що мавби завдання навчити своїх членів грати в шахи і тією культурною грою випхавби зі села некультурні карти чи інші погані гри» [4, с. 11—13]. Цю гру в шахи освоїв чи не кожен чоловік села Селисько. В пам'яті авторки статті постає картина, як ще в 1970-х роках в сільському клубі (перед тим, як там мали відбуватись танці) дві чи три пари шахістів на підвіконниках мовчки задумливо схилились над шахівницями. Тобто розумна лугова школа 1930-х років передавалась нащадкам.

Отож, «як з цього бачимо, Луг має перед собою велику роботу в кожному селі. Ця робота дає завжди

⁸ Записано в листопаді 2016 р. від Савчук (з дому Думанська) Ольги Іванівни, нар. 28.01.1935 р., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н.

⁹ Інформація записана 24 липня 2019 р. від Замики (Сабадило) Євгенії Дмитрівни, 1948 р. н., уродженки с. Селисько нині Пустомитівського р-ну.

¹⁰ Записано 24 липня 2019 р. від Замики (Сабадило) Євгенії Дмитрівни, 1948 р. н., уродженки с. Селисько нині Пустомитівського р-ну.

Іл. 6. Емблема Товариства «Луг»

висліди, і село, в якому є Луг, набирає згодом іншого вигляду, як ці села, де Лугу нема. Тому й наказ хвилі — Луг в кожному селі» [4, с. 11—13].

Журнал «Вісти з Лугу» подає «**Плян праці Лугу**», де чітко окреслені завдання організації на зимовий період:

1. «Вести курси освіти, курси для неграмотних.
2. Уладжувати спільне читання книжок.
3. Приготовляти аматорську виставу.
4. Уладити забаву з танцями.
5. Вичистити, упорядкувати сикавку і все по-жарниче приладдя, щоб було готове кожної хвили в зимі.
6. Вчити кілька гарних коляд, щоби Луг на святах міг піти колядувати бодай двома партіями.
7. Вчити вправи, деклямації, щоби урядити Луговий руханково-вокальний вечер в селі» [19, с. 12].

Упорядкування членів товариства. «До Лугу повинні належати всі молоді люди. Тому Старшина Лугу повинен переглянути в селі, хто з хлопців і дівчат ще не належить до Лугу. Треба перевести справу в цей спосіб, щоби не було ні одного хлопця ні дівчини в селі, які не належали би до Лугу. Розуміється не приймати до Лугу таких людей, з котрих Товариство не малоби пожитку, а противно шкоду через деморалізацію або не виконання обов'язків. Рівно ж не треба забувати про господарів, щоби їх втягнути до Товариства. Молодших господарів втягнути в ряди вправляючих Луговиків» [17, с. 13—16].

Призвичаїти членів Лугу, щоби всі ходили на сходи до Товариства. «А як зимою втягнеться ходити до домівки Товариства, то і весною чи літом також буде ходити» [17, с. 13—16].

Іл. 7. Селиські дівчата в однакових вишитих сорочках, справа наліва: Гефко Павліна, 1922 р. н., Сабадило (Пукальська) Кароліна, 1923 р. н., Сойка Зофія, 1924 р. н. З домашнього архіву родини Сойків (Ганни Кошик)

Іл. 8. Селиські луговики. В другому ряду знизу стоять, справа наліво: друга Сойка Зофія, 1924 р. н.; Костів Олекса Іванович, 1903 р. н.; невідома; Думанська Марія, 1885 р. н. (писарка); Думанський Стефан Іванович, 1881 р. н. (писар); Луковський Кондрат, 1876 р. н. Вище за Костівим Олексою наліво стоїть Тростянчин (Шелемей) Ганна Теодорівна, 1916 р. н. Інші не впізнані. З домашнього архіву родини Сойків (Ганни Кошик)

Однострої. Луговики мали металеву відзнаку — емблему (іл. 6).

Цю відзнаку кожний луговик чи лувовичка повинні носити все на блузці, а коли виступає в луговім однострої, — то на шапці.

Луговики мали однострої. В них не можна було ходити коло хати чи брати однострої до роботи.

«...Треба щоби голова Лугу заповів на котрусь неділю чи свято збірку цілого Лугу в одностроях. Припильнувати, щоби всі Луговики були на тій збірці. Голова нехай перегляне, хто має однострій, хто не має, хто має подертий. Замовити полотно тай вшити однострої. Рівнож заповісти збірку Лувовичок в народних строях. Тут треба також переглянути чи всі Лувовички мають гарні вишивані сорочки, вишивані фартушки, червоні спіднички, крайки, стяжки, коралі і т. д. Дівчата не мають багато роботи і кожда до весни без великого труду вишиє собі сорочку чи фартушок... Тепер, коли Голова Лугу зверне увагу, то все приведеється до порядку. Тож такий перегляд Лугу кожний Голова повинен конче зарядити таки зараз по святах» [17, с. 13—16].

Збереглась фотографія, де селиські дівчата стоять в однакових вишитих блузках (іл. 7). Таку саму блузку мала і мама авторки статті — Лазуркевич (Залізник) Катерина-Лукія, 1924 р. н. Ці вишивки збережені дотепер, однак переставлені уже на рушники, оскільки полотно на блузці від часу знищилось.

Як згадає Пукальська Дарія¹¹, таку саму блузку мала і Пукальська Меланія, 1908 р. н.

Однак, виявляється, блузки саме з такими узорами селиські лувовички вишивали вже пізніше, дець в 1938—1939 роках. А першими одностроями були ті, які представлені на наступній фотографії (іл. 8) — блузки з легким вишиттям, легке вишиття і на фартушках. Складніші до вишиття, правда, були сардачки.

І ще дві фотографії (іл. 9; 10) передають нам багатство національного одягу селиських дівчат. Червоні, бордові, зелені, чорні «шалянові» спіднички, вишиті блузки, різнокольорові стрічки (ленти, стончки) на голові... Яка краса!

За «Переписом населення та його майнового стану села Селисько на Львівщині за 1940—1941 та 1950-й роки» [20, с. 1008], в селі кравчинями та кравцями були: Петрів Зофія Іванівна (1890 р. н.), Яремко Іван Романович (1905 р. н.), Павук Катерина Дмитрівна (1909 р. н.), Лазуркевич Марія Павлівна (1909 р. н.), Наогольник Климентина Михайлівна (1910 р. н.), Сабадило Анастасія Теодорівна (1911 р. н.), Петрів Зофія Андріївна (1912 р. н.), Думанська Катерина Андріївна (1914 р. н.), Петрів

¹¹ Записано 29.11.2020 р. від Пукальської Дарії Іванівни, нар. 10.06.1936 р., с. Селисько, Львівська обл., нині Пустомитівський р-н. Проживає у м. Львові.

Зеновія Андріївна (1919 р. н.), Строщка Зофія Стефанівна (1920 р. н.), і, очевидно, ще більше чоловіків та жінок. Отож через зиму кравці та кравчині мали роботу — кроїли, луговички вишивали, — а потім кравчині шили, і під весну уже село мало однострій.

Невблаганний час забрав людей-луговиків, розвалилась, розсипалась хата-читальня, та збереглись описи того спортивного, культурно-просвітницького, бурхливого національно життя села Селисько у луговому журналі «Вісти з Лугу» за 1930—1934 роки, які засвідчують про велику роль організації «Луг» у навершенні громади до національних коренів:

Свято на честь Івана Франка в Бібрці (іл. 11—13). «На свято прибули Луги бобрєцького повіту зі Серник, Дроговижа, Суходола, Загіречка, Підгородища, Підсоснова, Миколаєва, Романова, Отиневич і **Селиськ** з львівського повіту. На програму свята зложилися хорові точки хору Читальні Просвіти в Бібрці, які відспівали: «Україно мати» — Стеценка і «Просвітянський Гимн» — Ярославенка... Вступне слово виголосив Др. Дудикевич, підніс громадянські і письменницькі заслуги І. Франка до Січової організації... По промові оркестра з Романова відіграла національний гімн. Далі йшли Лугові точки: вправи Луговиків вільноруч, вправи Луговичок хустинами. До ритмічних вправ до пісні «Прощайте гори» стали Луговички з Підсоснова та зі **Селиск**... По Лугових точках відбулася дефіляда Луговиків, яку відібрав від Лугової організації Д-р Дашкевич та Мамчак Юрко, та голова кружка Рідної Школи, який це свято улаштував, Д-р Дудикевич. В дальшу програму ввійшли вправи, танці і декламації маленьких дітей захорони в Бібрці. Свято закінчили вправи борецького Сокола на дручку, вежі та драбинах» [21, с. 11].

Лугове свято у Львові. 26 червня 1932 р.: «Засумував український народ, що від осені 1930 р. не бачив своїх Луговиків і Луговичок, зібраних в більшій кількості. Здається, у Лузі червона калина похилилася. Похилилася Лугова організація тай затужив український народ за нею. На неділю 26 червня заложила Лугова організація своє Свято у Львові. П'ятниця, субота тай неділя рано, дні мрачні, хмари тягнуть з північного заходу, а від часу до часу перепадає дощ. Наче не червень, не літо, а якась осінь. Та мими цього, мимо непевної погоди з поблизьких повітів до Львова стягають Луги. Ідуть одні фірами, співають по дорозі, а інші ідуть таки пішки, бо

Іл. 9. Селиські дівчата. Справа наліво: Яремко (Карабан) Анастасія, 1919 р. н.; Сойка (Гордон) Павліна, зі Стандрівки (була вивезена в Сибір); Колтун (Яремко) Меланія (перша дружина Андрія Яремко, померла після родів; старша сестра Павліни Яремко), 1930-ті рр. З домашнього архіву родини Карабанів

Іл. 10. Дівчата-луговички в танці. З домашнього архіву родини Залізників (Войтків)

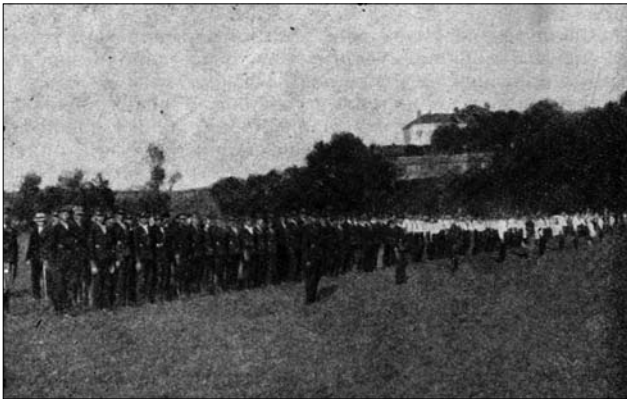
тяжкі часи, нема чим фір заплатити. Але на Святі треба бути...

На площу Сокола Батька у Львові приходить Луг з Поршни (...), Підберізці (...), **Селиська** 46 Луговиків, 18 Луговичок... Усього 11 Лугів з львівського повіту Прийшли всі, бракло тільки тих, які ніколи не проявляли жадної діяльності...

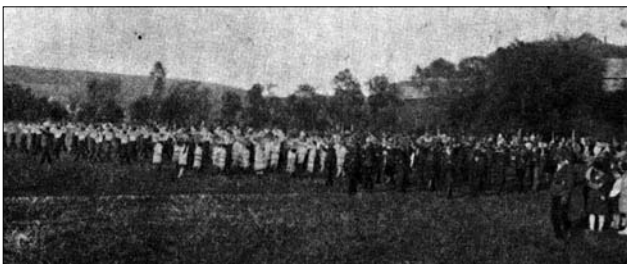
Всіх Луговиків ділить тов. Козланюк на 9 сотень... 4-та сотня Луги зі **Селиськ**, Милошович, ком. Го-

Іл. 11. Похід «Лугів» на святі І.Франка в Бібрці. Фот. Янушевич. Фото з журналу «Вісти з Лугу». Львів, 1930. Серпень. Ч. 8

Іл. 12. Лугове повітове Свято в честь Ів. Франка в Бібрці 1930. Фото з журналу «Вісти з Лугу». Львів, 1930. Серпень. Ч. 8

Іл. 13. Свято в честь Ів. Франка в Бібрці 1930. Фото з журналу «Вісти з Лугу». Львів, 1930. Серпень. Ч. 8

лова зі **Селиськ** тов. **Стефан Кошик**. 5-та сотня Суходіл, Лопушна, Кимир, Свірж, ком. ст. дес. Ярослав Панкевич... По пробі маленька перерва, а перед 2 год. Лугові змагання в легкій атлетиці... Луговики і Луговички сходять з площі. Має відбутися роздача нагород після краси, дисципліни, вміння... На першій місці Луг Львів дістає нагороду, образ арт. (артиста, художника. — Прим. М. Г.) Чорпіти, жертвованій Народною Торговлею у Львові. Дальше Підберіз-

ці — нагорода образ арт. Горбая, куплений за жертвовані гроші Маслосоюзу у Львові, ... **Селиська** — «Візд Хмельницького», образ арт. Горбая, закуплений за жертвовані гроші Центробанком у Львові ...

Луги сходять з площі, відходять на місце збірки, уставляються в козацький чотирикутник, а голова Лугової організації Др. Дашкевич дякує Луговим Товариствам за прибуття на Свято.. З 1000 сильних грудей лунає Луговий гимн «А ми тую червону калину підіймемо»... [22, с. 1—7].

З життя Лугів. Селиська, пов. Львів, 1933.
«28 травня ц. р. відбувся у нас Луговий фестон-попис. Погода дописала, так що на фестин прибуло досить громадян приглянутися справності нашого Луга. Прийшли не лише наші односельчани, але також громадяни сусідніх сіл. Попис почався о 3 год. пополудню. Першою точкою були вправи палицями Луговиків (іл. 14). Вправи трудні та Луговики виконали їх справно. Пізнати було старанну підготовку. Публика виявила своє признання оплесками. Слідуючою з черги точкою були вправи хустинами Луговичок. Рівномірний рух, гарна постава в парі з різноцвітністю народних строїв викликувала велике захоплення у глядачів. Дальше слідували мішані вправи Луговиків і Луговичок. До цих вправ станув цілий Луг, більше сотні Луговиків і Луговичок. Послідньою, найбільш настроєвою точкою були ритмічні вправи Луговичок. До вправ ставало 78 Луговиків і 24 Луговички та 18 Луговиків і 8 Луговичок зі Суходолу» [23, с. 14—15].

З життя Лугів. Селиська, пов. Львів, 1934.
«Наш Луг має 75 членів, з того 45 Луговиків в одностроях. У нас перед війною була Січ. По війні ми були відновили Січ, вели роботу доти, доки не зістала розвязана. Відтак заложили Луга. Тамтого року, коли вийшли нові статuti, ми без всякого балакання змінили статут і Луговиків омуңдурували. Наш Луг дав в минулому році два Лугові пописи на площі. Не дуже вони в нас вдалися, бо раз покроплював дощ, а до того в нас в селі йшла якийсь час страшна агітація проти Лугів. Найбільша та агітація пішла, коли наше товариство мало їхати до Львова на Лугове Свято. У нас в селі страшили що коні побють у Львові, так що тяжко було, щоби хтось зі старших господарів дав фіру до Львова. Не лишалося нічого іншого, тільки так, як ми зробили для Луговичок — постаралися фіри, а Луговики пішли пішки. І ми до

Львова прийшли цілим товариством і на Святі здобули першу нагороду.

Наш Луг якнайбільший в нашій околиці піддержував і сусідні Луги. Ходили ми з цілим товариством до Серник, де хотіли Луга розбити, і піддержали тамошній Луг, так що він є. Ходили до Суходолу на Луговий попис, тай до Лопушної. Тепер у нас відбуваються відчити. Лугове Товариство сходиться що неділі і що свята, а крім того є сходини два рази тижнево в будні, на яких читаються «Вісті з Лугу», книжки, та співаються народні пісні.

Все це заслуга нашого голови Стефана Кошика та й інших членів старшини» (підкреслення. — М. Г.) [24, с. 9—10].

З життя Лугів. Селиська, пов. Львів, 1934. «В неділю 27 травня відбувся в нас Луговий фестин-попис. Погода була гарна так, що нас попис стягнув не тільки громадян нашого села, але й дооколицьні села. На фестин прибули до нас Луг з Лопушної 28 Луговиків, 10 Луговичок, а найкраще зорганізований Луг прийшов зі Суходолу, який може бути приміром для всіх інших Лугів. В чвірках Луга в Суходолі марширували старі господарі вище 40 літ, які в Лугових одностроях станули разом з молодю до вправ. Луг в Суходолі начисляє більше сотки членів. Команду на нашому Святі переняв делегат зі Львова тов. Манишин.

Першою точкою були вправи Луговиків палицями, дальше Луговичок хустинами, а дальше вправи мішані та ритмічні вправи Луговичок до пісні «Накрила нічка». Всі вправи виконані рівно, а Луговички в гарних народних строях могли би пописуватися на кожному Святі. Загалом до вправ ставало більше 200 Луговиків і Луговичок. По скінченню вправ Луги уставилися в збірці, а тов. Манишин подякував Лугам за участь та заохотив до дальшої праці. Свято наше зробило велике вражіння на всіх присутних.

Не обійшлося і без дурних вибриків вчених-недовчених. От такий, що вчиться на друкара Петрів прибрав собі до компанії ще другого Тому Доманського та пробували щось там кричати. Та в нас люди на таких вчених-недовчених не звертають уваги» [25, с. 14].

Збереження своєї історії, вшанування пам'яті про захисників рідної землі було пріоритетом: «Як добре було б гарно, колиби в кожному селі виставити в пам'ять поляглих памятник, чи бодай дубовий хрест. Такий памятник можна би виставити чи коло церкви, коли є великий цвинтар, чи десь на площі висипати

Іл. 14. Селиські луговики з палицями. З домашнього архіву родини Сурми Дмитра

могилу, поставити хрест, а під хрестом засадити кущі калини. ... І виписані всі назвиска, хто поліг з данного села в послідніх війнах. Народ сходивбися під хрестом, згадавби і поляглих, а на Зелені Свята і 1 листопада зійшлобся ціле село, відправилиби панахиду, посідали б на могилі, а учасники війни розказали б молодіжці та дітям, як вони колись воювали» [26, с. 8].

І мети своєї «Луг», разом з іншими національно-просвітницькими організаціями Галичини того часу, таки досяг — виховав, сформував людину високого національного патріотизму.

Цікавий факт зафіксувала авторка книги «Моя Лопушна» Надія Мельник від довгожителів сусіднього села Лопушни Володимира Калетина та Євгенії Калитин про подію, яка сталась у Селиських, пов'язану із відкриттям у селі костелу та реакцію на це людей:

«Про відкриття такого косячилика в сусідньому селі Селисько розказав ... пан Володимир Калетин. Він ще був малим хлопцем, десь у десятирічному віці, тож пропустити таку подію ніяк не міг. Бо з усіх навколишніх польських сіл і «колоній» їхали і йшли колони поляків — з Гуциска, Мідяків, Гути Щирецької, Раківця і т. д.

«Мої польські ровесники, — каже пан Володимир, — їхали на роверах, до яких поприв'язували біло-червоні стрічки. Всі були одіті в парадний одяг, взуті в черевики, на головах кашкети, а ми з заздрістю дивилися їм услід».

Біля косячилика, як завжди на храмове свято, було організовано ярмарок, на якому продавали різні солодощі, забавки, релігійну літературу і образки. Потім відбулося відкриття — урочистою Службою,

на якій виступив, не знаю в якому чині, але старший священник із Давидівського костелу. Дуже вразили малого хлопчика слова, які він запам'ятав на все життя, хоча розміняв уже десятий десяток. А сказав він, дослівно, таке: «Брацця поляци, єднаймося, жеби в каждой вьйоце бил косцьолек, жеби те українци не топталисе по наших картах».

І ще один цікавий випадок пов'язаний із цим відкриттям. Селиська учителька, на жаль, не знаю прізвища, організувала наших українських дітей на це свято. Колоною вони рушили до «косцьолека», але... На цей час в селі було багато активістів-луговиків, і саме один з них перестрів їх по дорозі. А був це Сабацило Дмитро, який розказав вчительці і дітям, чие це свято і де вони повинні бути в цей час, тож повернув їх назад у школу на урок. А вже в наступну неділю прийшли за ним жандарми прямо-таки до церкви, на що пан Дмитро відреагував дуже спокійно, сказавши, що він Хреста залишати не буде (бо саме він тримав його), нехай закінчиться Служба Божа, тоді і можна буде поговорити (зі спогадів Євгенії Калитин)» [27, с. 193—194].

5 липня 1937 року відбувся Другий загальний з'їзд «Лугу». Одне із питань, яке піднімалося на з'їзді — «щоб Лугову Організацію признала влада... крім фізичного виховання... **організацією військового вишколу** (тут і далі підкреслення. — М. Г.)» [28, с. 146—147]. «**Ми давно вже говоримо про те, що в Лугах треба також навчати військового вишколу, що Луги повинні бути колись українською армією**» [29, с. 164]. Та «Лугові» цього дозволено не було, хоча вимоги «Лугу» таки були втілені в життя. Напередодні Другої світової війни, «з початком шкільного 1937/38 року вводить шкільна влада в середніх і вищих школах предмет науки — військову підготовку шкільної молоді. Військовий вишкіл молоді починається в IV-й гімназійній клясі, триватиме в усіх клясах ліцеїв та закінчиться в академічних школах. До військового вишколу обов'язані однаково хлопці і дівчата від 16-го року життя починаючи. ...Шкільна молодь буде організована в шкільні дружини, готової кожної хвилини до протилетунської та протигазової оборони. ... Так само руханка й спорт мусять бути підпорядковані потребам шкільної дружини.

Науку військового вишколу заведено в середніх і вищих школах уже давніше в комуністичній Росії, Іта-

лії та Німеччині. Нині інші держави, між ними й Польща, починають вступати в їхні сліди» [29, с. 164].

Висновки. На основі проаналізованих матеріалів журналу «Вісти з Лугу» та спогадів очевидців одного села — Селисько Львівської області нині Пустомитівського району — можемо дійти висновків, що «Луг» мав той потужний потенціал, здатний забезпечити, в умовах нищення української ідентичності польською владою, відродження національної культури українців та духовні цінності суспільства. Метою організації було формування пріоритетів та основних напрямів національно-патріотичного виховання молоді на основі: формування національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження та розвитку духовно-моральних цінностей українського народу.

Велике місце у розвитку духовно-моральних цінностей молоді були календарно-обрядові традиції з широкою палітрою національного фольклору, в якій відображені історія і побут народу. Це чітко усвідомлював і захороняв «Луг» як організація.

Метою організації було також збереження та утвердження історичної пам'яті українського народу, його інтелектуальних і духовних надбань та формування у молоді та загалом у громаді активної патріотичної державницької позиції. І в цьому його велика заслуга.

Напередодні Другої світової війни, а саме з початком 1937/38 навчального року, за наполяганням «Лугу», як і інших культурно-просвітницьких організацій Галичини, шкільна влада вводить в середніх і вищих школах військову підготовку шкільної молоді (хлопці і дівчата від 16-річного віку).

Та ті великі духовно-просвітницькі здобутки серед молоді та взагалі усього населення села скоригувала війна. Безстрашні, найактивніші, найосвіченіші хлопці пішли в УПА, і... майже всі полягли. Інші жили в страху перед ворогом — за себе, за сім'ю. І тому була зрада... Така наша історія.

1. Семчишин М. *Тисячі років української культури. Історичний огляд культурного процесу*. 2-ге вид. Київ, 1993.
2. *Луговий календарик*. Львів, 1939.
3. *Луговий вечір у Львові. Вісти з Лугу*. Львів, 1929. Квітень. Ч. 4.
4. Курдидик А. *Що робить Луг? Вісти з Лугу*. Львів, 1934. Січень. Ч. 1.

5. Жарський Е. Легка атлетика. *Вісти з Лугу*. Львів, 1929. Квітень. Ч. 4.
6. Поклін Великому Учителеві. Лугове свято у Львові. *Вісти з Лугу*. Львів, 1926. Липень. Ч. 1.
7. Поклін Великому Учителеві. Свято Івана Франка в Бібрці. *Вісти з Лугу*. Львів, 1926. Липень. Ч. 1.
8. Лугове свято у Львові. *Вісти з Лугу*. Львів, 1929. Липень. Ч. 7.
9. Лугові свята Фестини-Пописи. *Вісти з Лугу*. Львів, 1929. Травень. Ч. 5.
10. «Вісти з Лугу», 1926. 25 липня.
11. Не можна пройти мимо Селиськ. *Вісти з Лугу*, 1929. Грудень. Ч. 12.
12. Пожар в Милятчах, пов. Львів. *Вісти з Лугу*. Львів, 1929. Жовтень. Ч. 10.
13. «Луги» як пожарничі сторожі. *Вісти з Лугу*. Львів, 1929. Серпень. Ч. 8.
14. «Читайте спільно книжки. *Вісти з Лугу*. Львів, 1929. Жовтень. Ч. 10.
15. Селисько, повіт Львів. *Вісти з Лугу*. Львів, 1929. Липень. Ч. 7.
16. Комісар І. Становлення української національної школи в Галичині (1920—1939 рр.) *Визвольний шлях*. 2000. Кн. 1 (622).
17. Що робити Лугови по Св'ятах. *Вісти з Лугу*. Львів, 1933. Грудень. Ч. 12.
18. Кравченко Уяна. Гей, манить, зове нас Луг. *Вісти з Лугу*. Львів, 1931. Липень. Ч. 7.
19. Пляч праці. *Вісти з Лугу*. Львів, 1929. Жовтень. Ч. 10.
20. Перепис населення та його майнового стану села Селисько на Львівщині за 1940—1941 та 1950-й роки. *Народознавчі зошити*. 2020. № 4. С. 974—1009.
21. Свято в честь Франка в Бібрці. *Вісти з Лугу*. Львів, 1930. Серпень. Ч. 8.
22. Лугове свято у Львові. 26 червня 1932 р. *Вісти з Лугу*. Львів, 1932. Липень. Ч. 7.
23. З життя Лугів. Селиська, пов. Львів, *Вісти з Лугу*. Львів, 1933. Червень. Ч. 6.
24. З життя Лугів. Селиська, пов. Львів. *Вісти з Лугу*. Львів, 1934. Лютий-березень. Ч. 2—3.
25. З життя Лугів. Селиська, пов. Львів. *Вісти з Лугу*. Львів, 1934. Червень. Ч. 6.
26. Ставмо пам'ятники поляглим. *Вісти з Лугу*. Львів, 1929. Жовтень. Ч. 10.
27. Мельник Надія. *Моя Лопушина*. Львів, 2020.
28. Другий загальний з'їзд. *Вісти з Лугу*. Львів, 1937. Вересень. Ч. 9.
29. Військовий вишкіл шкільної молоді. *Вісти з Лугу*. Львів, 1937. Вересень. Ч. 10.
- (1939). *Luh calendar*. Lviv [in Ukrainian].
- (1929). Luh evening in Lviv. *News from Luh*. Lviv. April. № 4 [in Ukrainian].
- (1934). Kurdidyk, A. What does Luh do? *News from Luh*. Lviv. January. № 1 [in Ukrainian].
- (1929). Zharsky, E. Athletics. *News from Luh*. Lviv. April. № 4 [in Ukrainian].
- (1926). Bow to the Great Teacher. Luh holiday in Lviv. *News from Luh*. Lviv. July. № 1 [in Ukrainian].
- (1926). Bow to the Great Teacher. Holiday of Ivan Franko in Bibrka. *News from Luh*. Lviv. July. № 1 [in Ukrainian].
- (1929). Luh holy in Lviv. *News from Luh*. Lviv. July. № 7 [in Ukrainian].
- (1929). Luh holy Festini — Census. *News from Luh*. Lviv. May. № 5 [in Ukrainian].
- (1926). *News from Luh*. Lviv. July 25 [in Ukrainian].
- (1929). You can't pass Selisko. *News from Luh*. Lviv. December. № 12 [in Ukrainian].
- (1929). Fire in Milyatycki, pov. Lviv. *News from Luh*. Lviv. October. № 10 [in Ukrainian].
- (1929). «Luhs» as fire guards. *News from Luh*. Lviv. August. № 8 [in Ukrainian].
- (1929). Read books together. *News from Luh*. Lviv. October. № 10 [in Ukrainian].
- (1929). Selisko, Lviv district. *News from Luh*. Lviv. July. № 7 [in Ukrainian].
- Comisar, I. (2000). Formation of the Ukrainian national school in Galicia (1920—1939). *The liberation path*. Vol. 1 (622) [in Ukrainian].
- (1933). What to do Luhs on Holidays. *News from Luh*. Lviv. December. № 12 [in Ukrainian].
- Kravchenko, U. (1931). Hey, entice, Lug calls us. *News from Luh*. Lviv. July. № 7 [in Ukrainian].
- (1929). Work plan. *News from Luh*. Lviv. October. № 10 [in Ukrainian].
- Census of population and its property Selisko village, Lviv region as of 1940—1941 and 1950 (2020). *Ethnographic notebooks* (№ 4. Pp. 974—1009) [in Ukrainian].
- (1930). A holiday in honor of Franko in Bibrka. *News from Luh*. Lviv. August. № 8 [in Ukrainian].
- (1932). Luh holiday in Lviv. June 26. *News from Luh*. Lviv. July. № 7 [in Ukrainian].
- (1933). From the life of Luhs. Seliska, pov. Lviv. *News from Luh*. Lviv. June. № 6 [in Ukrainian].
- (1934). From the life of Luhs. Seliska, pov. Lviv. *News from Luh*. Lviv. February—March. № 2—3 [in Ukrainian].
- (1934). From the life of Luhs. Seliska, pov. Lviv. *News from Luh*. Lviv. June. № 6 [in Ukrainian].
- (1929). We are erecting monuments to fallen soldiers. *News from Luh*. Lviv. October. № 10 [in Ukrainian].
- Mel'nyk, N. (2020). *My Lopushna*. Lviv [in Ukrainian].
- (1937). Second General Congress. *News from Luh*. Lviv. September. № 9 [in Ukrainian].
- (1937). Military training of school youth. *News from Luh*. Lviv. September. № 10 [in Ukrainian].

REFERENCES

Semchishin, M. (1993). *Thousands of years of Ukrainian culture. Historical overview of the cultural process*. 2nd type. Kyiv [in Ukrainian].